

**NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG
XITHIFIKHEYITHI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA**

**XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA
NHLAWULO WA LE HENHLA
(Papila ra Vunarhu)**

XIYENGE XA A

XIVUTISO XA 1

XITSALWANA

Vakamberiwa va fanele ku hlawula nhloko-mhaka yin'we. Ku leha ka xitsalwana a ku fanelanga ku tlula 550 wa marito kumbe 2½ wa tipheji.

A. Maavelo ya timakisi

(i)	Xo hlawuleka	35 – 40
(ii)	Xa nkoka	30 – 34
(iii)	Xo saseka / tsakisa	25 – 29
(iv)	Xa le xikarhi	20 – 24
(v)	Xo tsana	15 – 19
(vi)	Xo phyama	10 – 14
(vii)	Xo ka xi nga nyawuli	05 – 09

B. Makoreketelo

(i)	Nkoka wa mahungu	20
(ii)	Ririmi na xitayili.	10
(iii)	Mahikahatelo na mapeletelo	06
(iv)	Xivumbeko	04
Ntsengo:		40

Vuxokoxoko bya maavelo ya timakisi hi lebyi landzelaka:

(a) Nkoka wa mahungu

(i)	Miehleketo yo tsakisa / saseka yo kongoma mhaka.	20
(ii)	Miehleketo yo hlawuleka, masungulo yo kongoma mhaka na mahetelelo lamanene.	16 – 20
(iii)	Miehleketo ya nkoka	12 – 16
(iv)	Miehleketo yo yo saseko no va exikarhi.	08 – 11
(v)	Miehleketo yo ka yi nga tsakisi no va yi nga kongomi nhloko-mhaka.	04 – 07
(vi)	Miehleketo yo ka yi nga nyawuli.	01 – 03

(b) Ririmi ni xitayili

(i)	Matirhisele yo hlawuleka ya swivuriso, swivulavulelo, swiga-ririmi, na matirhisele lamanene ya swihluvi swa mbulavulo.	09 – 10
(ii)	Matirhisele ya ririmi yo saseka no tsakisa.	06 – 08
(iii)	Matirhisele yo va exikarhi.	04 – 05
(iv)	Swihoxo swo tala swa ririmi.	01 – 03

(c) Mahikahatelo ni mapeletelo

(i)	Lama khensekaka.	05 – 06
(ii)	Yo va exikarhi.	03 – 04
(iii)	Lama nga na swihoxo swo tala.	01 – 02

(d) Xivumbeko

(i)	Maavanyisele yo hlawuleka, lamanene ya tindzimana.	03 – 04
(ii)	Lexi nga tsakisiki.	01 – 02

[40]

XIYENGE XA B**XIVUTISO XA 2**

- 2.1 Vakamberiwa va fanele ku hlawula muxaka wun'we wa papila. Papila ra kona hinkwaro (adirese, miri na mahetelelo) ri nga tluli 1½ wa tipheji.

2.1.1 + 2.1.2
Papila ra ximfumo

(i)	Adirese
(ii)	Xiloso
(iii)	Mahetelelo

2.1.3
Papila ra xikaya

03	02
01	01
01	02

Maavelo ya timakisi ta papilla

(i)	Ro hlawuleka.	19 – 20
(ii)	Ra nkoka.	17 – 18
(iii)	Ro saseka.	13 – 16
(iv)	Ra le xikarhi.	11 – 20
(v)	Ro tsana.	07 – 10
(vi)	Ro ka ri nga nyawuli.	04 – 06

2.2

2.2.1 MEMORANDAMU

- (a) Ntikelo wa mahungu (10)
(i)	Ku tsundzuxa leswi faneleke ku endliwa.	0 – 02
(ii)	Ku koka matihlo eka xilo xo karhi.	0 – 02
(iii)	Ku hundzisa swileriso.	0 – 02
(iv)	Ku boxa ndlela yo burisana exikarhi ka vanhu kumbe mintlawwa mimbirhi.	0 – 02
(v)	Ku kongoma hungu ro karhi.	0 – 02
- (b) Ririmi ni xitayili (5)
(i)	Matirhisele yo hlawuleka.	04 – 05
(ii)	Matirhisele lamanene.	03 – 04
(iii)	Matirhisele yo va exikarhi.	02 – 03
(iv)	Swihoxo swo tala swa ririmi na xitayili.	01 – 02
- (c) Xivumbeko (5)
(i)	Nhloko-mhaka.	01
(ii)	Vito ra ntlawa.	01
(iii)	Siku.	01
(iv)	Vito ra murhumeri.	01
(v)	Vito ra murhumeriwa.	01

2.2.1 TIMINETE

- (a) Ntikelo wa mahungu (10)
(i)	Ku tsala hi nkarhi lowu nga hundza.	02
(ii)	Ku komisa eka leswi swi vuriweke.	02
(iii)	Ku tsala ntsena leswi ku twananiweke swona.	02
(iv)	Ku tsala hi ku kongoma.	02
(v)	Mahungu yo khenseka.	02
- (b) Ririmi ni xitayili (5)
(i)	Matirhisele yo hlawuleka.	04 – 05
(ii)	Matirhisele lamanene.	03 – 04
(iii)	Matirhisele yo va exikarhi.	02 – 03
(iv)	Swihoxo swo tala swa ririmi na xitayili.	01 – 02
- (c) Xivumbeko (5)
(i)	Vito ra nhlango (ntlawa).	01
(ii)	Ku ava makanelwa hi tinhloko-mhuka.	01
(iii)	Siku.	01
(iv)	Nkomiso wa vito ra matsalana na nsayino.	01
(v)	Vito ra mutshami wa xitulu.	01

2.2.3 OBITUARY**(a) Ntikelo wa mahungu (10)**

(i)	Ku tsala hi nkarhi lowu nga hundza	0 – 02
(ii)	Ku komisa mahungu	0 – 02
(iii)	Ku tsala ntsena leswi nga na ndzhuti na ntikelo.	0 – 04
(iv)	Ku tsala hi ku kongoma	0 – 02

(b) Ririmi ni xitayili (10)

(i)	Matirhisele yo hlawuleka.	09 – 10
(ii)	Matirhisele lamanene.	06 – 08
(iii)	Matirhisele yo va exikarhi.	04 – 05
(iv)	Swihoxo swo tala swa ririmi ni xitayili.	0 – 03

2.3.1 XINAVETISI (10)

(i)	Vito ra muxavisi kumbe bindzu.	02
(ii)	Adirese / riqinghosele ya muxavisi.	02
(iii)	Mavito ya leswi xavisiwaka.	02
(iv)	Nxavo wa leswi pfhumbhisiwaka (promote).	02
(v)	Matirhisele ya ririmi na xitayili.	02

2.3.2 'CV'. (10)

(i)	Mavito ya n'wini wa 'CV'	02
(ii)	Tidyondzo ta n'wini wa 'CV'	02
(iii)	Ntokoto wa n'wini wa 'CV'	02
(iv)	Vumbhoni	02
(v)	Matirhisele lamanene ya ririmi na xitayili.	02

[50]**XIYENGE XA C****XIVUTISO XA 3****3.1**

3.1.1	(a)	U file / lovile.	(1)
	(b)	A va ye eku tlangeni.	(3)
	(c)	Hikuva a va karhele.	(3)
	(d)	Hi swigingi swa tata wa vona.	(3)
	(e)	U va bile.	(2)
	(f)	U n'wi hoxe esakeni.	(3)
	(g)	Hi ku n'wi nyiketela byala byo tala.	(3)
	(h)	Tinyoka na swipame.	(2)
	(i)	(i) Garingani wa garingani.	(2)
		(ii) Garingani.	(2)
		(iii) Yimbeleriwa swinsin'wana.	(2)
		(iv) Pthu, choyoyo.	(2)
		(v) tshwutela marha endzilweni.	(2)

[30]**KUMBE**

- 3.1.2 N'wamfenhe u rhambe N'wampfundla leswaku va ya evukon'wanini bya yena. Loko va ri le vukon'wanini, N'wamfenhe a a hamba a rhuma N'wampfundla ku ya yiva timbuti ta le vukon'wanini bya N'wamfenhe. N'wampfundla a tlhela a rhumiwa ku ya kombela munyu eka vakon'wana kambe a a lerisiwile hi N'wamfenhe leswaku a ku munyu i wo tshuva xikunwana xa kokwana, a nga vuli leswaku i wo lunga nyama. Se siku rin'wana vanhwanyana va lava ku kukula endlwini. N'wamfenhe a ala ku suka laha a a tshame kona ivi N'wampfundla a pfuna vanhwanyana ku tlakula N'wamfenhe va n'wi susa laha a a tshame kona. Loko vanhwanyana va songa switheve va kuma leswaku a ku ceriwe goji leri eka rona a ku tele madzovo na marhambu ya timbuti. N'wamfenhe u hlongoriwile evukon'wanini hikokwalaho ka vukhamba bya yena ivi vukon'wana bya yena byi va byi file. N'wamfenhe u hume evukon'wanini bya yena na tingana N'wampfundla a ri karhi a n'wi hleka.

3x10=

[30]

KUMBE

- 3.2.1 (a) Ku chayela lori / Ku dilivhara tintanghu. (2)
 (b) Robert na Abel. (2)
 (c) Brown. (1)
 (d) A a ta tekeriwa lori, a biwa a tlhela a bohiwa enhoveni. (3)
 (e) A a ta biwa swinene. (3)
 (f) Swi tiendle wonge a swi kombela ku pfuniwa. (3)
 (g) Va ta hloliwa va tlhela va dlayiwa loko va kumeka. (4)
 (h) Swi yi yisile enhoveni; swi yi chela hi petirolo; swi yi hisa. (6)
 (i) Tinhweti timbirhi. (2)
 (j) Swi te swona a swi tivi nchumu hi mhaka ya mali. (2)
 (k) A a tshovekile timbambu. (2)

3x10= (any ten points)

[30]

KUMBE

- 3.3 Petani a a ri n'wana wa Xikhafula na Xihangalasi. Tata wa yena Xikhafula a a ri na buchara ePeta-Nhloko, naswona Xikhafula a a ri ni vavasati vambirhi – Xihangalasi na Matanato mana wa Murhandziwa. Petani u hatle a tshika xikolo hikokwalaho ko xisetelana na vanghana. Hala tlhelo Xihangalasi a a hamba a byeletela Petani leswaku yena (Xihangalasi) wa vengiwa emutini wa Xikhafula. Leswi Petani na mana wa yena Xihangalasi a va nga ri na mahanyelo lamanene, Xikhafula a a nga pfumeli leswaku va xavisa ebuchareni. Leswi swi vange rivengo exikarhi ka Xihangalasi na vandyangu, na yena Petani a a venga Xikhafula a ku wa n'wi hlawula na leswaku Xikhafula u rhandza Murhandziwana ntsena. Petani a a ri ni ntlimbo wa le handle lowu a a wu vangela hi Xikhafula hi leswi a a nga n'wi rhandzi ku fana na leswi a a rhandzisa Murhandziwana xiswona. Petani u herisile ntlimbo wa yena loko a ta va a endle nghozi hi movha wa tata wa yena lowu a a wu yivile.

[30]

TIMAKISI HINKWATO:**120**

XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA NA RO ENGETELELA

KRITERIYA YO KAMBELA XITSALWANA

Kriteriya yo kambela: Swo komba matirhelo

1. U kongome nhlokomhaka Swa nyanyula U lo tivumbela Nhlohletelo (inspiration)	<u>Levele 4</u> Swi hume ngopfu eka nhlokomhaka Vundzeni bya mahungu a byi yelani ni xivutiso	<u>Levele 3</u> Swi khumba nhlokomhaka ka ntsongo A swi nyawula ku hava vuswikoti byo tivumbela	<u>Levele 2</u> Kongome swinene nhlokomhaka Vuswikoti byo tivumbela	<u>Levele 1</u> Kngome swinene nhlokomhaka Vuswikoti byo tivumbela no nyanyula ro hlamarisa
Ku kambela (5)	1	2	3 – 4	5
2. Ku peleta Ntiriso lowunene wa ririmi Ku hikahata	<u>Levele 4</u> Ku tsandzeka ku peleta marito hinkwako Ku tirisa manto ni ndlela yo ka yi nga lulamangi' Ku hava ku titwa Pfumaleka ku hikahata	<u>Levele 4</u> Ku tsandzeka ku peleta ngopfu Ku tsandzeka ku tirhisa ririmi kahle Swi nava nkoka a swi kombi ku titwa Ku hikahata loku nga lulamangiki/ko kayivela	<u>Levele 2</u> Swi hoxo swo peleta swo hlaya Ntirhiso wa ririmi lowunene Ku ni nkoka Swihoxo swo Hikahata swintsongo	<u>Level 1</u> Swihoxo swintsongo swo peleta Ntirhiso wa ririmi lowunene swinene Swi ni nkoka no nyanyula swinene Ku hikahata lokunene swinene
Ku kambela (6)	1	2 – 3	4 – 5	6
3. Xivumbeko xa xivulwa Ntirhiso wa ririmi	<u>Levele 4</u> Xivulwa xo ka xi nga nyawuli Maendli a ya tirhiswani ni mfanelo A swilwula	<u>Levele 3</u> Xivulwa xo ka xi nga helelangi Swivulwa swo ka swi nga yelani Swihoxo eka ntirhiso wa ririleswi onhaka ku twisiseka ku vunczeni bya mahungu	<u>Levele 2</u> Swivulwa leswi hetisekeke Ntirhiso wa swivulwa hi ku hamba-hambana ka swona Ntirhiso wa ririmi kahle	<u>Levele 1</u> Ku twananisa na matirhiselo Lamanene ya swivulwa swo hamba-hambana Swi ni xindzhuti Ririmi ri tirhisiwa hi muxaka lowu tengeke no twala swinene a ku vonaki swihoxo
Ku kambela (6)	1 – 2	3	5 – 6	7 – 8

4. Tindzimana	<u>Levele 4</u> Swivulwa swi hlangene-ku hava tindzimana Ku hava masungulo ni mahetelelo Vonelo ra miehleketo ri hlanga- hlanganisiwile	<u>Levele 3</u> Ku twanana loku ntsongo nhlokomhaka na tindzimana Swivulwa swi ni mavonelo ya miehleketo yo tala A ku na ku hambana lokukulu ka nhlokomhaka, vundzeni ni mahetelelo	<u>Levele 2</u> Ku vonaka ntwanana exikarhi ka nhlokomhaka ni tindzimana to hambana Ntwanano wa nhlokomhaka a wu hetisekanga swinene Maungulo. vundzeni ni mahetelelo swa vonaka Ndzandzelano wo komba leswaku ku ni nxzima	<u>Levele 1</u> Tindzimana liti vonakaka swinene no leha hi ku hamba- hambana Ntwanano wa nhlokomhaka wu kona Ku ni ku twanana exikarhi ka swivulwa ni tindzimana Masungulo. vundzeni ni mahetelelo swi ni ndzandzelano lowunene wu nga ni ntwanano
Ku kambela (5)	1	2	3 – 4	5
5. Vundzeni Masungulo	<u>Levele 4</u> Ku nava masungulo	<u>Levele 2</u> Masungulo yo leha no ka ya nga nyanyuli	<u>Levele 2</u> Masungulo yo koma no nvanvula	<u>Levele 1</u> Masungulo yo kongoma no koka mahlo
Ku kambela (3)	0	1	2	3
Min	<u>Levele 4</u> Manungu yo hlanga-hlangana no ka ya nga twisiseki	<u>Levele 3</u> Manungu yo ka ma nga yelani naswona a ya vumbekelanga ku nyanvula	<u>Levele 2</u> U ngetile swinene ku twanansa mahungu ya vena	<u>Levele 1</u> Mahungu va twanansiwiile ni ndzandzelano lowunene wo nvanvula
Ku kambela (10)	1 – 3	4 – 5	6 – 7	8 – 10
Maneteleic	<u>Levele 4</u> <u>Ku nava</u> <u>manetelelo</u>	<u>Levele 3</u> Manetelelo yo ka ya nga enerisi	<u>Levele 2</u> Mahetelelo ya kona kambe a ya nvanvuli	<u>Levele 1</u> Mahetelelo lamanene
Ku kambela (3)	0	1	2	3

NTSENGO WA TIMARAKA

[40]

**RIRIMI RO SUNGULA NA RO ENGETELELA
KU KAMBELA KU TSALA PAPILA**

1. Leswi landzelaka swi lulamile Adirese Masungulo Mahetelelo	<u>Levele 4</u> Swihoxo swo tala Ku tsema marito no hikahata adirese Khodi ku hava kumbe siku Masungulo ni mahetelelo lama nga lulamangiki	<u>Levele 3</u> Swihoxo swintsongo eka tindhawu to karhi Ku tsema marito ni ku hikahata adirese Khodi ku hava Nhlokomhaka a yi nkhwatihatiwang a Masungulo ni mahetelelo lama nga lulamangiki	<u>Levele 2</u> Ku tsema marito ni ku hikahata adirese Ku tluriwe ntila laha swi nga fanelangiki Xihoxo xa maletere lamakulu emahetelelweni	<u>Levele 1</u> 100% vululami Xivumbeko L lexinene xa papila ku landzeleriwe swiaveko hinkwaswo
Ku kambela (3)	1/2	1	2	3
2. Xivumbeko lexinene xa papila ra xingnana ni ra ximfumo	Papila ra xingnana ri tsariwe onge l ra ximfumo/Ra ximfumo onge l ra xinghana	Papila ra ximfumo kambe ri ni swihoxo-no kayivela swintsongo	Ntirhiso wa xivumbeko lexinene ni swihoxo swo karni-a ku tluriwangi ntila laha swi nga fanela	100% Vululami Xivumbeko lexinene xa papila ku lanczeleriwe swilaveko hinkwaswo
Ku kambela (2)	1/2	1	1 1/2	2
3. Ku rulama ka Thoni Xitavili Rejistara Dikixini ku hikanata xivumpeko xa xivulwa tinazimana	Thoni yo ka yi nga ri yona-yo khovolela Xivumbeko xa xivulwa xo ka xi nga nyawuli na ndzimana ya kona Masungulo ni manetelelo yo ka ya nga ri wona Tindzimana a ti avanyisiwangi	Ku riigetwiwile ku endla swona Swivulwa swo pfumala ntwanano Ku ngetiwile ku vumba tindzimana kambe a swi hetisekanga	Yitayili rejestara na dikixini hi swona Ku fikeleriwe xikongomelo xa kona Mahetelelo lamanene Xivulwa xo hetiseka Swivulwa hi tinxaka to hambana swi tirnisiwe etingzimaneni to nampana	Xitayili, rejestara na dikixini hi swona qovo Xikongomelo xi fikelreiwile swinene Swivulwa hi ku hambana ka swona Ririmi ro hlantseweka ro pfumala swihoxo

NTSENGO WA TIMARAKA:

[20]

KRITERIYA YO KAMBELA SWIPHEMU SWO KOMA RIRIMI RO SUNGULA NA RIRIMI RO ENGETELA

(Tidiari, Swiviko, Memorandamu, Ajenda, Makanelwa, Swa mafu, Swinavetisi, Ti-bronchure)

1. Xivumbeko xa kahle	<u>Levele 4</u> A ku landzeleriwanga xivumbeko xa kahle	<u>Levele 3</u> Ku landzeriwe xivumbeko swintsongo	<u>Levele 2</u> Ku landzeriwe xivumbeko	<u>Levele 1</u> Ku landzeleriwe xivumbeko swinene
Ku kambela (6)	1	2 – 3	4 – 5	6
2. Ku landzelela nhlokomnaka	A swi yelani ni leswi lavekaka Ku humiwile sinene eka nhlokomhaka Vundzeni a hi byona lebyi lavekaka	Ku khumbiwe nhlokomhaka Ku ni mbuyeelo Ku ni ku mendzeleka A ku fikeleriwi xikongomelo	Ku kongomiwe nhlokomhaka Xikongomelo xa fikeleriwa Swi veka mihandzu	Ku landzeleriwe nhlokomhaka swinene Vundzeni hi lebyi lavekaka Ku fikeleriwe xikongomelo swinene
Ku kambela HG (4) SG (6)	1 1	2 2	3 3 – 4	4 5 – 6
3. Thonley: lavekaka	Thoni yo ka yi nga ri yona	Thoni yo ka yi nga ri yona swintsongo	Thoni leyi lavekaka	Thoniley lavekaka swinene
Ku kambela HG (10) SG	2 1 – 2	3 – 5 3 – 4	6 – 8 5 – 6	9 – 10 7 – 8
NTSENGO: 20/2				

NTSENGO WA TIMARAKA

[20]
[120]